

«Новий порядок денний: концептуальне вдосконалення»

Олег МАЛІНЕВСЬКИЙ. Велике інтерв'ю з партнером EQUITY про найбільш трендові практики вітчизняного юридичного ринку, про те, чому судова реформа не може тривати 30 років, про подальше вдосконалення процесуального законодавства, припинення практики «безкінечних спорів», лідерство на ринку, реформу адвокатури та монополію, про ААУ як одну з найвпливовіших правничих think tank, а також про команду EQUITY, професіоналізм і любов до своєї справи

— Економічна криза, сьогочасна реальність встановлюють нові правила, відкривають можливості для підвищення ефективності бізнесу. Як український бізнес адаптується до нинішніх реалій?

— Насправді ми знаходимося у кризі, починаючи з 2008 р. Об'єктивно, ми з неї не виходили, змінювалися лише її хвилі та причини. Якщо у 2008 р. це була частина світової фінансової кризи, то далі, у 2014 р. — усім відомі події з початком збройної агресії Росії. Це були великі економічні втрати у нас в країні. Тоді ж почалися «банкопад», однобічна політика у фінансовій сфері, що поглибило економічні проблеми. Тепер у нас криза, пов'язана з пандемією і певною політичною нестабільністю. Тому мені здається, що бізнес загалом і юридичний зокрема у цій кризі знаходяться досить довго, тож виробили певні правила і рецепти успіху.

Головна вимога ринку — ефективність за наявності високої якості. Закінчилися часи, коли послуга надавалась заради послуги, коли клієнт платив за бренд, а не за зміст. Клієнт вимагає максимально ефективного й комплексного результату по тій проблемі, з якою звертається, і, звичай-

ри діяльності правоохоронних органів, коли кожен працюючий громадянин стає потенційним злочинцем. Це неабияк актуалізувало розвиток відповідної практики у сфері кримінально-правового захисту.

Названі «судові» практики є найбільш затребуваними та водночас найбільш нервовими для клієнта. У «транзакційних» практиках клієнт знаходиться у більшому комфорті, тому може покластися на свої сили, а вже коли трапляється біда (чи то суд, чи дефолт, чи обшук), він потребує ефективної та швидкої допомоги зовнішніх юристів. Шкода, звичайно, що такий підхід клієнта призводить до задавнення проблеми, що вимагає ще більшої оперативності та складності юридичних рішень. Але з іншого боку, це кристалізує ефективну якість — вимогу, яка зараз на часі як у бізнесі, так і в юридичному супроводі.

— Які зміни відбудуться на національному рівні у найближчій перспективі? Як це вплине на сферу судової практики?

— Особливість українських реалій у тому, що вітчизняна економіка та юридична сфера дуже залежні від політики, а в кінцевому підсумку — геополітики. Тому відповідь на ваше питання багато в чому лежить у площині глобальних викликів та співпраці з міжнародними партнерами, їх вимог та побажань. До слова, зараз там відбуваються зміни — вибори головної посадової особи нашого надважливого стратегічного партнера — США, і їх результат багато в чому визначатиме хід подій в Україні.

Але погодьтеся, глобальний світ змінний, тому підлаштовувати наші базові довгострокові реформи до таких речей, на які ми не можемо впливати, неправильно, а в окремих випадках просто безглуздо. Судова система будуватиметься на десятиліття, тому ми не можемо її перекроювати кожні 3 роки під нові й нові побажання стратегічних партнерів. Звісно, ми повинні враховувати їх думку та досвід, але мова ультиматумів має бути замінена професійним діалогом за участі не лише політиків, а й правничої спільноти. Хочеться вірити, що ми не припустимося таких помилок і не почнемо дестабілізувати ситуацію в найбільш чутливих галузях юриспруденції, пов'язаних зі здійсненням правосуддя, захистом прав особи, які є надважливими не лише для кожного юриста, а й для пересічного громадянина.

Прірава невизначеності та нестабільності в цих сферах є чи не найбільшим злом та небезпекою.

Саме вона найбільш деструктивно впливає на стан справ у судочинстві, провокуючи поглиблення кадрового голоду. Зараз дефіцит суддів у країні становить понад 30% і, на жаль, ледь не щодня зростає. Це величезні цифри, які особливо гостро відчуються в місцевих і загальних судах. Як наслідок — проблема з доступом до правосуддя, зі швидкістю розгляду справ, а в підсумку — з рівнем захищеності прав і свобод людини, дотриманням Європейської конвенції прав людини, безпеки інвестицій. Нестабільність щодо матеріального забезпечення (маю на увазі заробітні плати, пенсії суддів) призводить до того, що починають звільнятися судді уже реформованих вищих судів. Наприклад, багато суддів Верховного Суду, які, на мою думку, зараз є чи не найбільш цінними для судової системи, вже заявили про бажання піти у відставку. Це дуже поганий тренд.

У нас має бути чітка визначеність щодо концепції судової реформи. Вона не має бути флюгером — сьогодні сказали і зробили одне, а завтра Президент на увесь світ говорить, що у нас велика проблема в судочинстві, перекреслюючи всю роботу, що вже була зроблена, та підриваючи авторитет судів і держави Україна. Такого робити категорично не можна.

Тому, відповідаючи на питання загалом, я би сказав, що замість «реформ» спільнота очікує на зрозумілу, виважену, чітку концепцію подальшого «вдосконалення» судової системи.

Але відверто кажучи, багато в чому наша судова система вже реформована. Так, є проблеми у певних судах, наприклад, зі згаданою кадровою комплектацією чи закінченням процесу атестації. Тому важливо доробити розпочате, а далі працювати над виробленням єдиної судової практики та вдосконаленням певних процесуальних інститутів. Адже у нас із процесом є певні проблеми — його варто зробити більш чітким та ефективним. Не кажучи вже про вдосконалення матеріального права, вади якого багато в чому є генератором спорів та підривають довіру до суду.

Взагалі має бути змінений порядок денний — не буде відновлення довіри до суду без відновлення довіри до держави (мається на увазі все чиновництво) та відновлення ефективності законодавства, бо люди зневірені в цілому до чогось офіційного. І це яскраво підтверджується прикладом країн, де висока довіра до суду — там і висока довіра до держави (наприклад, скандинавські країни). Тобто змінюємо порядок денний: замість

Закінчилися часи, коли послуга надавалась заради послуги, коли клієнт платив за бренд, а не за зміст

но ж, по розумній ціні. Усі процеси мають бути оптимізовані, але, звичайно, без втрати якості. У зв'язку з цим компанії реагують розширенням практик, які затребувані: проблемна заборгованість та банкрутство, судова практика. Цінність грошей у зв'язку з тим, що їх стає менше, зростає, боротьба йде за кожну реальну гривню.

Посилення в державній політиці антикорупційного тренду призводить до криміналізації цілих сфер суспільного життя, розширення сфе-

відновлення довіри визначаємо ефективність здійснення судочинства. Там мають бути об'єктивні критерії — строки розгляду справ, відсоток скасованих судових рішень, збільшення чи зменшення апеляційних та касаційних скарг, ступінь обґрунтованості судових рішень, кількість задоволених скарг до ЄСПЛ тощо. Ці речі можуть бути об'єктивним мірилом ефективності здійснення правосуддя. А якщо буде ефективність, буде і довіра. Зміна порядку денного: довіра — на ефективність, закінчення кадрової реформи і подальше вдосконалення процесуального законодавства. Я би визначив такі 3 пріоритетні напрями.

— Якщо проаналізувати реформування судової системи за останні роки, які позитивні моменти Ви могли б відзначити для розвитку судової практики?

— Я би обережніше вживав слово «реформа» — ми не можемо 30 років знаходитися у стані судової реформи, це некоректно. Краще казати про процес розвитку і вдосконалення судової системи, в ході якого відбуваються певні фундаментальні зміни — хвиля реформ. Остання відбулася у 2017 р., і вона відзначилася прийняттям кодексів і запуском Верховного Суду.

Якщо говорити про останню хвилю, найбільшим її позитивом з точки зору наслідків було створення Великої Палати Верховного Суду як уніфікатора судової практики. Її рішення фактично сприймаються суддями нижчих інстанцій та сторонами як судові прецеденти. Хоча не варто ідеалізувати цей орган. Проблемним питанням є, зокрема, доступ справ до Великої Палати. Окрім питань юрисдикції, чіткі критерії передання справи на розгляд ВП ВС відсутні. При цьому, на відміну від юрисдикційних речей, питання застосування матеріального права викликає значно більше проблем у правозастосуванні через низьку якість вітчизняного законодавства.

Інше застереження — спеціалізація суддів ВП. Візьмемо для прикладу певний господарський спір. При всій повазі до кожного судді ВП, маю великий сумнів, що судді, спеціалізовані у кримінальному судочинстві, так само добре розбираються у питаннях господарського права, і навпаки. Але формула складу ВП по 5 суддів від кожної юрисдикції плюс голова ВС та однаковість голосів у кожній справі незалежно від її предмета призводить до того, що навіть згода усіх суддів-господарників по господарській справі не забез-

РЕЧЕЙ НА КШТАЛТ ДЕМОНСТРАЦІЙ ПІД СУДОМ НЕ ПОВИННО БУТИ В ПРИНЦИПІ — ЦЕ ЯК ПРОДАВАТИ АЛКОГОЛЬ БІЛЯ ШКОЛИ

печує її вирішення у погоджений ними спосіб (що було б цілком природньо), бо вирішальними стануть голоси криміналістів, адміністративників і цивілістів, тобто суддів інших спеціалізацій. У подальшому ж прийняті всупереч позиції профільних суддів рішення призводять до проблем із правозастосуванням та поглиблення тих виключних правових проблем, на вирішення яких і залучалась ВП.

— Що не вдалося реалізувати?

— З того, що не вдалося і що на поверхні — не всі судді пройшли процес атестації. Саме це дозволяє багатьом політикам ставити під сумнів успішність останньої хвилі реформ, спекулювати питаннями доброчесності, говорити про нове коло переатестації чи навіть повне кадрове оновлення. Але проблема дійсно є, плановані процеси мають бути завершені.

Нагадаю, тоді пішли згори вниз — спочатку реформували Верховний Суд, потім апеляційні суди, а по місцевим робота не була завершена. У нас змінилася влада, яка, власне, і зупинила ту хвилю реформ на кадровому етапі. Безпідставно розпустили ВККС. Внаслідок втрати такого важливого органу сотні суддів чекають призначення, а це долі людей — як тих, хто планує вдягти мантії, так і тих, розгляд чийх справ затягується. Саме ці кадрові питання, на мою думку, були не до кінця вирішені, і саме вони дають привід політикам та різного роду «активістам» спекулювати на темі необхідності нової судової реформи.

Але якщо питання атестації було сплановане, проте не завершене з об'єктивних причин, то взаємовідносини між судом та вулицею, суспільством у широкому розумінні залишилися взагалі поза увагою реформаторів. У нас в принципі немає культури поваги до суду і ефективних юридичних важелів впливу на її формування. А доки подібна культура не з'явиться, речей на кшталт демонстрацій під судом не повинно бути в принципі — це як продавати алкоголь біля школи.

Розумієте, якщо проходить якась демонстрація під судом, де транспаранти адресовані конкретному судді, дуже мала надія, що цей суддя і далі лишатиметься неупередженим, стоятиме виключно на об'єктивній думці, сформованій за матеріалами справи. Скоріше за все, такі речі впливатимуть на суддю, спотворюватимуть ту об'єктивність, яка повинна бути, виходячи із закріплених в Конституції засад правосуддя. Тому подібні прояви громадської активності мають бути прямо заборонені безвідносно до змісту написів на плакатах чи вигуків у мегафон, оскільки вони використовуються під судом, стосуються суду та спрямовуються

на формування думки судді по конкретній справі у непроцесуальний спосіб. Не думаю, що можна назвати іншу причину подібних масових зібрань під судом, інакше як домогтися необхідного їх учасникам вердикту.

Аналогічно і з тим, що поширюється інформація в мережі — у нашому суспільстві не вистачає цивілізованих традицій з цього питання, іноді банальної вихованості. Суддів лишили незахищеними, сам на сам з наклепами, погрозами, іншими формами втручання у здійснення правосуддя. Саме безкарність провокує випадки, коли в інтернеті один з громадських активістів під фото з шибеницею попереджає конкретного суддю, що все це їхатиме до нього в гості. Незалежно від того, яке рішення прийняв той чи інший суддя, подібні речі щодо нього є неприпустимими. Роль держави — забезпечити невідворотність покарання у межах існуючого кримінального закону (наприклад, ст. 376, 377 Кримінального кодексу України). На майбутнє слід би деталізувати диспозиції відповідних статей, прибравши оціночні речі і тим самим спростивши кваліфікацію. Це має бути заборонено, тоді у нас буде з'являтися культура поваги до суду. А так хтось програв справу — і виливаються бруд чи погрози на суддю. Пересічні громадяни не розбираються, яке було рішення, і формується думка: «Вони всі такі». А потім оприлюднюється статистика, яка говорить, що люди нібито не довіряють суду. Хоча якщо проаналізувати глибше, то статистично рівень довіри у тих людей, які опитані під судом, і тих, які не мають відношення до суду, зовсім різний. У першому випадку близько 50% довіряють, а у другому — близько 75% не довіряють.

Говорячи про втрачені шанси, варто згадати відмову законодавця уніфікувати судові процеси. Зараз, наприклад, ми маємо три процесуальні кодекси, які дуже схожі — ЦПК, ГПК та КАС. Але вони оманливо схожі, адже попри майже повну ідентичність по більшості фундаментальних речей (принципи, статус учасників тощо), мають підступні відмінності в певних деталях (наприклад, строки на оскарження). Моя ідея була в тому, щоб уніфікувати ці кодекси і зробити так, як воно є за кордоном — є Цивільний процесуальний

Олег МАЛІНЕВСЬКИЙ, партнер EQUITY

кодекс, який регламентував би загальні правила для приватно-процесуальних проваджень, і зробити там спеціальні глави чи книги, які стосувались би здійснення судочинства у господарських, адміністративних чи інших справах, провадження по яких мають процесуальні особливості. Це спростило б доступ до правосуддя, стало би більш зрозумілим для іноземців, зняло би питання спорів щодо юрисдикцій та «гуляння» справ між судами. На жаль, це не було зроблено.

І не була врегульована ще одна важлива з точки зору забезпечення принципів правової визначеності та процесуальної економії річ — припинення практики «безкінечних спорів» у широкому сенсі. Іноді у нас є 10, 20 справ щодо одного і того ж спору. Причому парадоксальна ситуація: коли ти намагаєшся об'єднати це у межах однієї справи при поданні позову, є проблема, бо різні договори. Хоча це один і той же позивач/відповідач, один і той же предмет спору в загальному розумінні. Далі не менш цікаво. Наприклад, компанія програє спір про стягнення, а потім хтось подає позов про недійсність договору як підстави, на якій було здійснене стягнення, і намагається переглядати це рішення. Клієнт та, відповідно, його адвокат навряд чи змиряться з програшем, будуть шукати ще 10 підстав, як у цьому спорі відігратися, і це велике навантаження на судову систему. Такі речі теж не були передбачені, навіть подання, наприклад, відповідачами позовів один до одного. Хотілося б, щоб справа була таким собі «казаном», який вирішуватиме всі спірні питання щодо певного предмету спору, і переглядати такі рішення після першого кола апеляційного та касаційного оскарження у межах вітчизняної системи було б практично неможливо.

— Як Ви ставитеся до інституту мирових суддів? Чи може він бути інструментом для вирішення певних проблем?

— За певних умов це міг би бути ефективний інструмент, але, на жаль, ризиків політизації тут

значно більше. Його вже зараз люблять використовувати політики, а в подальшому такі судді можуть стати частиною політичної системи на місцевому рівні, в певному сенсі філіалом якоїсь партії. Ми не можемо це контролювати, тут теж питання упевненості — щоб вберегти посаду, такий суддя повинен буде дослухатися до місцевих еліт. Якщо людина залежить від голосів виборців, вона буде, можливо, підігравати їм, хоча правосуддя має бути максимально безстороннім. Крім того, всі ми пам'ятаємо, як в цілому в нашій країні проходять вибори.

Як державну альтернативу, на мою думку, нам треба розвивати досудову процедуру адміністративного оскарження, робити кодекс адміністративних процедур, завдяки якому у людини буде чітка процесуальна можливість оскарження рішення будь-якого чиновника з усіма правами скажника та персональною фінансовою відповідальністю чиновників не тільки першої, а й останньої ланки. Це буде їх дисциплінувати. Тому я обома руками за регламентацію процедур, пов'язаних з адміністративним оскарженням — це може бути цілий напрям юридичної практики. А загалом малозначні спори, під які найчастіше пропонують створити мирові суди, — не найголовніша проблема. Як правило, вони нескладні, багато в чому однотипні, і на практиці по них найменше оскаржень.

— Український юридичний ринок порівняно невеликий, тож конкуренція досить жорстка. У чому сильні сторони EQUITY? Наскільки вдалося посилити позиції компанії на ринку за останні роки? Які цілі ставите перед собою та командою на наступний рік?

— Нам пощастило, бо наші сильні сторони — це наша команда і наші експертизи в тих практиках, які ми любимо і які зараз дуже затребувані. Ми стартували як фірма, вже маючи величезний досвід і знання у судовій практиці, і в подальшому розвивали їх. Потім під потреби клієнтів ми актуалізували практики банкруства і кримінально-правового

захисту. Тож ми мали успішний досвід вже до того, як вони стали трендом на юридичному ринку.

Зараз це практики, які забезпечують 35–40% доходу юридичного ринку, і нам приємно, що ми фокусувалися на них ще до того часу, коли це було мейнстрімом, що забезпечило нам певні переваги перед іншими учасниками ринку. Звичайно, ми хотіли б і далі органічно розвивати ці та пов'язані з ними практики — медіації, арбітражу і транскордонних спорів, що відповідає нашій стратегії побудови високоякісного антикризового one-stop-shop, який дозволяє запропонувати комплексне правове вирішення проблем клієнта.

Але головна запорука нашого успіху — команда, яка почала формуватися 10–15 років тому. Її підсилення відбувалося за рахунок внутрішнього розвитку — залучення кращих студентів вітчизняних юридичних вузів, які поступово увібрали в себе наш досвід та філософію роботи. Зараз це одні з кращих молодих професіоналів на юридичному ринку. А головне — це наша опора, кадровий моноліт, який дозволяє впевнено проходити труднощі конкретних справ та в цілому кризових часів.

— Чи потрібні юридичному бізнесу єдині прозорі правила гри? Хто їх встановлює?

— На мою думку, є 3 внутрішні фактори, які впливають на правила гри на юридичному ринку України. Перший — формальне право. У нас є закон, є правила адвокатської етики, і це той мінімум, який повинні виконувати всі адвокати. Якщо ми говоримо про офіційні речі, то якщо щось треба змінити, слід ініціювати внесення змін до цих правил.

Другий чинник — традиції, які вже склалися на ринку. Вони формувалися з початку незалежності, коли починала формуватися ринкова економіка, і тут відбувалося співіснування кількох систем: фірми нового зразка, які брали за приклад західний досвід — класичні партнерства, та фірми, такі як адвокатські колегії або індивідуальна практика, які займалися в основному кримінальними справами. Ці традиції співіснують, зараз вони починають уніфікуватися. З ростом популярності

Хотілося б, щоб справа була таким собі «казаном», який вирішуватиме всі спірні питання щодо певного предмету спору

практики кримінального права багато відомих індивідуальних адвокатів влилися у великі компанії, і відбувся певний мікс.

І третій фактор, який впливає на юридичний ринок — клієнти та бізнес-культура, яка в цілому існує в нашій державі та має свої особливості. Як правило, ділова культура та ділові традиції теж позначаються на юридичному ринку, якщо ми говоримо про бізнес-адвокатуру. З приводу того, хто може визначати такі тенденції, мені здається, що це зона відповідальності, навіть обов'язок лідерів ринку. Якщо особа в топах юридичного ринку, вона має пам'ятати, що певним чином є прикладом для наслідування і впливає на поведінку інших. Тут вже починають працювати певні асоціації,

професійні об'єднання, причому навіть неофіційні, які мають свою культуру, правила, цінності.

Але я категорично проти, щоб певна когорта колег ставила себе вище ринку, самопроголошувала себе трендсеттером, привласнюючи моральне право судити і казати, хто правий, а хто ні. Повинен бути плюралізм, якщо він не виходить за межі формального права і тих традицій, що існують на юридичному ринку.

Говорячи про правила гри, варто не забувати, що ми знаходимося у глобальному світі, і деякі тенденції та норми поведінки адвоката, нововведення щодо етичних відносин між адвокатом і клієнтом часто не врегульовані правилами адвокатської етики, а на Заході вони максимально деталізовані. Їх теж треба враховувати, тому що ми є частиною глобального маркету як на рівні ринку, так і на рівні його компаній, особливо лідерів.

— Чи відчуваєте Ви кризу лідерства на ринку?

— Взагалі це досить складне питання, на яке складно дати однозначну відповідь. З одного боку, мені важко погодитися з думкою про існування кризи лідерства, принаймні, в прямому сенсі. Якщо говорити про ринок, то у нас лідерство в більшій мірі за успішними компаніями. У зв'язку з тим, що зараз кількість великих успішних компаній більша, ніж 10, і точно більша, ніж 20 років тому, дійсно може скластися враження, що існує якась криза лідерства. Також відходить покоління вихідців з радянських часів та ранніх 90-х. Тож лідерство як таке дещо розмите з огляду на зростання кількості «лідерів», зміну облич, але я не погоджуюсь з тим, що воно відсутнє в принципі.

Можливо, мова йде про зміну якості лідерства, зменшення кількості пасіонарів, які готові витратити свій час, енергію, а іноді й гроші на розвиток професії в цілому, відстоювання її інтересів у відносинах з державою. Також важливий інший фактор — ставлення до лідерства, його десакралізація. Є багато молодих компаній, які взагалі відкидають можливість лідерства тих, хто вже існує на ринку. Люди, виходячи зі студентської лави та отримуючи перші професійні успіхи, починають вважати себе лідерами на ринку і заперечувати наявність інших лідерів. Це не об'єктивний, а суб'єктивний фактор, такий як бунтарство, і воно в цьому сенсі може існувати.

— Чого очікувати юрринку в 2021 р.?

— Реагуючи на Covid-19, багато компаній перейшли на дистанційну роботу. Це позначилося на рівні оплати праці, перегляді ефективності процесів, що відбуваються всередині компанії для виконання доручення клієнта. Думаю, багато компаній переглянули ефективність своїх процесів. На майбутнє, після того, як усі вийдуть повністю в офлайн і будуть працювати з клієнтами, багато хто зрозуміє, що величезні штати не потрібні, що певну роботу можна спростити або делегувати якомусь департаменту. Знову повертаємося до питання ефективної якості.

— Як Ви оцінюєте законодавчі спроби реформувати адвокатуру?

— На моє глибоке переконання, реформа адвокатури успішно відбулася ще в 2012 р. У нас є така адвокатура в плані організаційної побудови, деяких прав і гарантій, якій можуть позаздрити багато європейських країн. Українські адвокати самостійно вирішують питання щодо вступу в професію та притягнення колег до дисциплінарної відповідальності. Це не значить, що адвокатуру не треба далі вдосконалювати. Дуже на часі розширення прав адвокатів і гарантій адвокатської діяльності. Така необхідність пов'язана з тим, що у нас запустилися антикорупційні органи, які, користуючись довірою суспільства, зловживають цим, розглядають адвоката як джерело отримання доказів, отождоковуючи

його з клієнтом. Другий момент, на що слід звернути увагу — підвищення прозорості вступу в адвокатуру, порядку здачі іспитів тощо. Хоча я знаю, що в багатьох комісіях і так це відбувається на належному рівні, але ми пам'ятаємо і певні скандали.

Монополія на представництво в суді — позитивний момент. Це вже більше не про реформу адвокатури, а про судову реформу, про підвищення якості правосуддя. Це не адвокатам щось дали — це забезпечили якість процесу, зменшили можливості до зловживань, таких як затягування процесу тощо. Тобто вигодонабувач монополії — суспільство,

Я КАТЕГОРИЧНО ПРОТИ, ЩОБ ПЕТНА КОГОРТА КОЛЕГ СТАВИЛА СЕБЕ ВИЩЕ РИНКУ, САМОПРОГОЛОСИЛА СЕБЕ ТРЕНДСЕТТЕРОМ, ПРИВЛАСНЮЮЧИ МОРАЛЬНЕ ПРАВО СУДИТИ І КАЗАТИ, ХТО ПРАВИЙ, А ХТО НІ

громадянин. Те, що намагалися зробити після приходу нової влади, я не можу назвати реформою. Це в кращому випадку спроба відкату назад, триумф популізму, адже насправді не було концепції, просто подали законопроект №1013, щоб прибрати монополію, вирішуючи питання представництва держорганів, яке згодом було вдало врегульоване на рівні закону шляхом вдосконалення інституту самопредставництва юросіб.

Тож я би радив політикам у питанні адвокатури сфокусуватися на більш прикладних і важливих речах — рухатись у бік підсилення прав адвокатів, гарантій адвокатської діяльності. Адже це не про права адвокатів як такі, а про юридичні можливості їх клієнтів, рівень захищеності їх прав і свобод. До речі, рівень довіри до адвокатури сьогодні набагато вищий, ніж рівень довіри до Верховної Ради, яка хоче її реформувати.

— Що Ви можете порадити адвокатам, які розпочинають свою професійну діяльність у період кризи та невизначеності: які книги читати, на кого орієнтуватися, до чого бути готовими?

— Перше — набратися терпіння, довго і наполегливо працювати над собою. Це те, чого не вистачає молодим. Вони думають, що прийшли, отримали перші успіхи — і вже на юридичному Олімпі, де можна нехтувати будь-якою наставницькою думкою. Це дуже оманиливе почуття. Тож друге побажання — знайти собі ментора або професійний приклад, до якого можна прислухатися, запозичити секрети успіху. Плюс у тому, що можна навіть уникати їхніх помилок.

Успіх обов'язково прийде, якщо дуже наполегливо працювати, не боятися труднощів та помилок, бо саме ними встелений шлях до успіху. Перші роки одні з найважчих: ти працюєш буквально день і ніч, як губка, всотуєш знання всіх процесів від початку до завершення, від відправки поштової кореспонденції, пошуку релевантної судової практики до отримання судового рішення чи фіналізації підпису в договорі. Усе це дуже важливо потім, коли адво-

кат уже керуватиме своєю фірмою і розумітиме, як відбуваються процеси.

Та мабуть, найголовніше — не переставати любити свою справу, розуміти, що треба вибрати ту сферу практики, яка до вподоби, вірити в себе, у свій успіх. Любов до практики дозволяє з легкістю перейти тимчасові труднощі першого етапу. Тут не треба ганятися за швидкими грошима — потім все обов'язково прийде за умови, що ви любите те, чим займаєтесь, і, відповідно, можете стати кращим експертом у цьому.

А для того, щоб любити, можливо, треба надихатися відповідною літературою, фільмами. Зараз є багато цікавих серіалів, які дозволяють повністю поринути у роботу юридичної компанії. Проте не слід забувати, що це все ж художні твори. Не сумуйте, якщо не зустріли свого ментора — ці знання можна отримати і в літературі. Я би рекомендував працю нашого партнера Ярослава Зейкана — він досить доступно пише про важливі речі, на напрацювання яких пішли десятиріччя.

І ще порада — долучатися до правничої спільноти. Участь в цих організаціях — теж такий собі ліфт і на рівні ділових контактів, і на рівні отримання передових знань та досвіду.

— Ви активно співпрацюєте з професійними правничими асоціаціями. Як Ви бачите розвиток ААУ найближчим часом? Що плануєте змінити в роботі ААУ порівняно з минулими роками?

— ААУ наступного року буде 15. Нам дуже приємно, що за оцінками багатьох колег, в останні роки Асоціація додала у своїй громадській активності. Я би хотів звернути увагу на наш лозунг. Хоча зовні він простий і десь навіть по-дитячому наївний: «Ми відкриті для всіх адвокатів», але насправді він має глибинний зміст. Якщо ви хочете зробити щось краще для адвокатури — приходьте і працюйте над ідеями. Якщо хтось хоче захистити адвокатів — теж ласкаво просимо. Навіть якщо просто хочете себе піарити — теж приходьте. Але пам'ятайте, що найкраще за вас скажуть ваші знання та досвід, тобто та якість, яку ви можете дати спільноті. Отримання знань, особистісний розвиток — це теж ААУ. Асоціація адвокатів імпонує мені тим, що вона максимально віддалена від політики і не має формального впливу на адвоката.

В ідеалі було б добре, щоб ААУ стала одним з найвпливовіших правничих think tank — генераторів думок. Важливо, що ці думки народжуються у дискусії, і моє завдання в ААУ — сприяти створенню максимально незалежного та ефективного експертного діалогу.

У цьому контексті приємно, що саме ААУ в далекому 2012 р. чи не найактивніше сприяла створенню НААУ. Заснована рік тому НААКУ — багато в чому заслуга нашого комітету з питань банкрутства. Адже в рамках судового форуму ми присвячували окрему конференцію цьому питанню, активну громадську позицію займає керівництво нашого комітету, яке справедливо опинилося серед лідерів спільноти арбітражних керуючих.

Тож ми й надалі повинні генерувати високоякісні правничі ідеї, залучаючи до своїх лав кращих експертів ринку, та домагатися їх законодавчого втілення на благо адвокатури, правовій спільноті та суспільству в цілому. Хоча у нас немає такого інструментарію, як у офіційних органів адвокатського самоврядування, але на рівні публічної позиції, на рівні розробки ідей, їх публічного обговорення та втілення ми доводимо свою користь та ефективність. І підкреслюю, не лише для адвокатів, адже адвокатура — не самодостатня організація чи каста, ми служимо для захисту прав і свобод людини, на благо усього суспільства. [✎](#)

Підготувала **Олена ОСМОЛОВСЬКА**,
т. в. о. головного редактора «Юридичної Газети»